

Inhoud

1. Ileiding	2
-- De gesjiechte va d'r weg	2
2. D'r weg in d'r Romeinse tied	3
-- De irichting va d'r weg	4
-- Weë gebroek d'r weg	6
-- Wie ving ich miene weg	7
3. D'r weg van de Middelieëwe bis d'r 18e ieëw	8
-- De irichting va d'r weg	9
-- Weë gebroek d'r weg	10
-- Wie ving ich miene weg	12
4. Appel-vlade, (appel vla), e aod resep	14
5. D'r tied va Napoleon en de Industrialisatie	15
-- De irichting van d'r weg	15
-- Weë gebroek d'r weg	18
-- Wie ving ich miene weg	19
6. D'r weg i d'r 20e ieëw	21
-- De irichting va d'r weg	22
-- Weë gebroek d'r weg	24
-- Wie ving ich miene weg	25
Waeg	26
Opdrachte	27
Colofon	28

1. Ileiding

Hallo jonge en meëdjes,

Dit is enne lesbreef va de Commissie Volkscultuur va Veldeke Limburg. Veldeke is enne verain deë ós dialek en ózze volkskultoer in ieëre wilt hoate en wilt beware vuur ós noagesjlach. Dizze kier geet d'r lesbreef uëver "D'r weg" en vanalles wat doamit te make hat. Water- en sjpoorweëg kómme in dit beuksjke nit vuur. De weëg i Parksjat Limburg zint as oetgangspunt genoame en sjtónt model vuur weëg op anger plaatsje. D'r lesbreef is gesjrieëve in 't Heëlesj dialek en is same mit d'r krink Heële va Veldeke samegesjteld. Vier wunsje uch vöäl plezeer en hoape dat ier d'r get va ópsjistik.

De gesjiechte va d'r weg

Vier kinne allenui weëg. D'r weg noa heem. Of noa de sjoeël. D'r weg noa diene vrunk of vrundin. Of noa dieng famielie. D'r weg noa d'r sjportkloep of de muziek-sjoeël. Makkedamweëg mit lampepöäl zint hütsedaags gans geweun, mar ieëwelank woare ze dat neet.

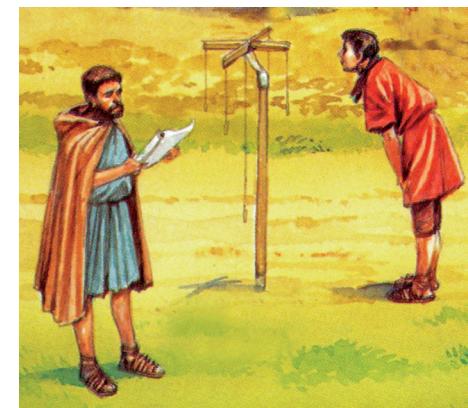
Mesjen dinkste dat d'r pas weëg óntsjtónge wie de lüj op de eëd koame, mar lang doavuur houwe dere al pader, sjpieëder woeëte die och gebroeëk beivuurbild um te jage. Pas mit de kóms va kar en wage en 't óntsjtao van handel begós d'r miensj die sjmaal pader oet te bouwe tot weëg. Waans en karre zint breier wie lüj en lasdere, en 't is hendig wen waans en karre langsee kinne.

De ieësje groeëte weëg óntsjtónge i d'r Romeinse tied. I de Middelieëwe woeëte vöäl va die weëg verwaarloos en rakde i verval. D'r Napoleon zörgde d'r in d'r 18e en in d'r aavank va d'r 19e ieëw vuur dat d'r weer nui weëg óntsjtónge. Soms uëver de ouw Romeinse weëg hin. In d'r Napoleontiesje Tied en in d'r Tied van de Industrialisatie (de ópkóms van de industrie) woeëte ze wier oetgebouwd. In ózze tied zint weëg gans geweun gewoeëde. Vier kinne zoegaar nit mieë oane weëg, umdat vier ze nuëdig hant um allerhande (handels)waar te verveure of um te reze.

Aa de hank va dees veer momente vertelle vier de gesjiechte va d'r weg.

2. D'r weg in d'r Romeinse tied

Hallo, ich bin d'r Flaccus en bin landmeéter (gromaticus) in 't 30ste legioen. Ich maak miene groma veëdig, umdat ich dees weëk vanoet Mosa Trajectum (Mestreech) d'r weg goa kóntrölore. Mosa Trajectum is bes waal 'n belangrike sjiad, want d'r is e castellum (kazerne) en va hei oet vertrekke veer weëg, zoeë wie d'r weg noa Coriovallum.

Hüj num ich miene jóng **Ulpius** mit. Heë is al 10 joar en 't weëd tied dat heë e vak liert. Doarum num ich 'm mit en kin ich 'm óngerweëgs vöäl vertelle uëver mie beroep. Bei ós is dat normaal. Kinger kinne sjpieële, mè went ze e joar of zieëve zint gónt ze in de lier. Miene zoeën hat op 'ne sjtroat-ek get leëze, sjriewe en reëkene gelierz. Dat góng deks mit sjtampe en opdreune. Lierde heë neet genógg? Da vole d'r sjleëg! Jóng weëde óch deks vanaaf hun 13de joar noa 'ne liermeester gesjik um ee vak te liere. Ze blieve doa in de kos en wirke mit beivuurbild d'r sjmid of d'r tummerman. Mar kinger va rieke ouwesj hove dit neet.

Hüj vertrek ich noa Coriovallum. Dat is ing nui vicus (sjiad) en ich mótt doa d'r weg in de buët van de statio (tusjestation - halteplaats) bekike.

Ich roop d'r Ulpius en same vertrekke v'r noa Coriovallum. Óngerweëgs komme v'r enne groep soldoate teëge die mit e paar sjlave d'r weg reparere. Dit is e good moment um d'r Ulpius te vertelle wie d'r weg ópgebouwd is. Vier, Romeine, zint meesters in 't aalekje va weëg. Natuurlig make v'r gebroek va de route va de vreugere bewoeënere, evvel v'r hantere ummer 't zelfde systeem en gebroeke doa-bei plaatsjelike soate sjtee en grind.

Miene kollega, d'r Tracius, zet hei d'r weg oet, deë ónze centurio Corbulo aagieëf. Achter dem wörp 'ne sjlaaf get diekere sjting i d'r oetgrave weg. Óp die dieke sjting legke v'r 'n loag zank en doa-óp kump

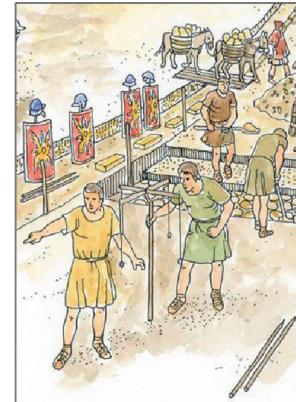
zint gemak va natoersjee en zoegte ach voot (2,3 meter) hoeëg en doa-óp sjheet d'r aafsjtand noa de nieëgste belangrike plaatsj en óch d'r naam va d'r keizer deë doe regeerde wie d'r weg woeëd aagelag of gerepareerd.

Effe boete Coriovallum sjheet óch zoene mielpaal. Doa sjheet op dat d'r keizer Constantijn d'r weg hat loate reparere.

Zoeë lopentere herinner ich mich dat ich i Gallië (Frankriek) 'ne grafsjtee zoog van enne koetsjer. Deë koetsjer zoot rechs óp d'r bok. Dat mótt óch waal, want bei ós vare v'r links.

De ichting va d'r weg

Óngerweëgs noa Coriovallum wies ich d'r Ulpius op de villa rustica (boerdereie), die v'r hei en doa in 't landsjap zint. De meeste ligke zoegte 'ne miel va d'r weg aaf. Dat dónt ze vuural umdat d'r egeneer dan aa koereers gee

wer ing loag klinger kiezelsjting. D'r weg weëd aafgewirk mit 'n loag fiene kies. Doa kump zank tusje te ligke en natuurlik weëd loag vuur loag fosj aagesjamp. D'r weg is get bol en weëd 'n 24 voot (8 meter) bis 30 voot (10 meter) breed. Aa de ziekeng grave v'r kling greppelé um 't reënwater aaf te veure. Noa ee tiedje weëd dizze weg keihel.

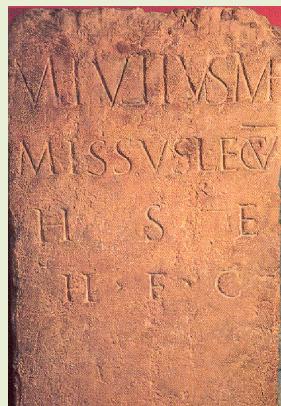
Langs d'r weg weëde óch mielpöäl geplaatsj. Dees pöäl

bei de stations (tusjestations) die um de 25 miel (40 km) weëde gebouwd. Bei dees halteplaatsje kriege ze ongerdaak en wissele ze va peëd. D'r koereer va de sjtaatspos kint zoeë i zes daag 680 miel (1100 km) aaflagek. Doa kint enne geweune reziger neet teëge óp, want deë holt huëgstens 35 miel per daag. Vuur dem ligke óch mansiones (herberge) langs d'r weg, woeë heë ee bed kin hure en 't get te eëte en te drinke gieëf. Teëge betaling natuurlig en ech ginne luxe. Ich kin, es militair, óch gebroek make van de stations.

Óngerweëgs wies ich miene zoeën óp de versjeie graver. Vier, Romeine, begrave ós gesjtörvene langs d'r weg. Dat dónt v'r pas noa de krematie. In ós tieënde wet sjheet dat v'r de doeë boete de sjtad mótté kremere en doanoa óch boete de sjtad mótté begrave. Dat gebuët langs d'r weg. V'r vinge 't ee vuurdeel dat v'r da nog effe kontak kinne han mit ós gesjtörve familielede. De erm lüj weëde wied aaf va d'r weg begrave, deks oane grafsjtee. Alling ee loak i g'n eëd, get te eëte en te drinke vuur de wiej rees noa de óngerwelt, soms get persueënlike sjpulle en da zank d'r uëver. Weë zich enne grafsjtee kin permittere, lieët doa ziene naam, zie beroep en aafentouw ziene leëftied óp zette. Noeëts sjheet doa d'r geboarte- of sjterf-datum óp. Óch kin ich zieë óf enne erfgenaam d'r sjtee hat loate plaatsje (da zuuste HFC d'rbei sjtoa) Zoene grafsjtee vertelt dich bes waal vööl uëver inne. Deks begint d'r teks mit: 'blief sjtoa reziger en leës'.

I Coriovallum zint v'r d'r grafsjtee va zie-ekere Marcus Julius, 'ne veteraan van 't viefde legioeën. Óp d'r sjtee sjheet ziene naam, dat heë d'r zoeën va d'r Marcus is en dat heë hei begrave is (Dat zage de lettere HSE). D'r angere grafsjtee is van e Ubrisch echpaar. Ze sjtont d'r zelf op aafgebild. Aa de kleier kinne v'r zieë dat 't Ubiërs zint. Dat volk wónt i de buët va Colonia Claudia Ara Agrippinensis (Kölle). In ós umgeëving weëde de lüj óch in esjkiste begrave of ónger 'ne hoeëge berg zank. V'r numme dat 'ne tumulus.

Went v'r veëdig zint i Coriovallum, lope v'r wier noa Rimburg. Dees vicus is lankgerek en lup vuur ee deel langs de Worm. De soloate hant doa 'n bruk uëver de Worm aagelag en ich mócht óch hei de drukde van 't verkier bekieke. Is 't drukker gewoeëde, da zal ich mótté melde dat d'r weg en de bruk breier gemak mótté weëde. Da hant v'r de kómmende joare vöäl werk. Want dizze weg is toch zoen 250 miel (400 km) lank.

Weë gebroek d'r weg

't Is good dat miene zoeën 's mitgeet. Da kriet heë ee good bild va wat zich al-lenui aafsjpilt óp en langs d'r weg. In ós umgeëving is 't bes waal veilig um te reze. Mar i Gallië loos ich op 'ne grafsjtee: Vuur Antonius Valentinus. Princeps van 't 13de legioeën, durch ruibere umgebrach i de Julische Alpe óp de plaatsj die De Kriminele genumd weëd.

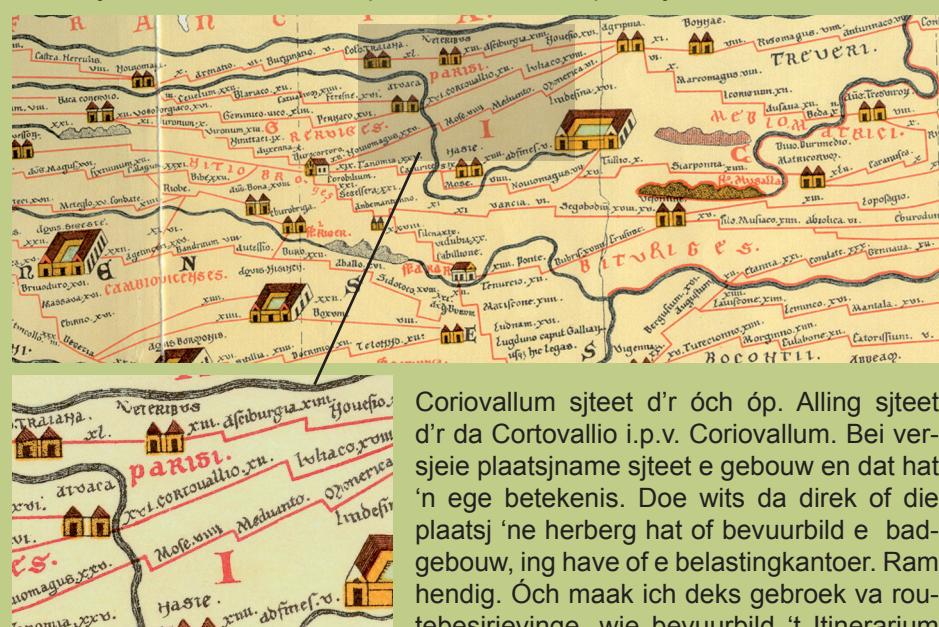
D'r weg va Mosa Trajectum noa Coriovallum woar i d'r aavank aagelag um de troepe te verplaatsje. V'r numme zoene weg 'ne via militaris. Mar mit en mit makde natuurlig óch anger lüj gebroek va d'r weg. Neëve soloate, boedsjappers en burgers verplaatsjide zich óch belangrike lüj uëver d'r weg, die enne

ópdrach va d'r keizer houwe. Zie houwe 'ne groeëte groep sjlave, soloate en vrung bei zich, deë sjtatus en veiligheid garandeerde. Doe kumps óch handelere teëge die van al verkope. D'r inne hat ing kar vol eëdewerk, d'r angere hat 'n paar zek koare bei zich. Wier natuurlig óch de boere die hun ware verkope gónt óp d'r maat in de vicus (sjtad). Coriovallum is zoen vicus woeë me op d'r maat van al kin gelle of toesje.

Wie ving ich miene weg

Went de umgeëving 't touw lieët, legke de Romeine de weëg ummer zoe rech meugelig aa. Dat mak 't gemekkelig um diene weg te vinge. De mielpöäl langs d'r weg geëve de richting aa noa de plaatsje die 't kótste bei ligke. Dat is hendig um te kontrolere went se mit ing landkaat óngerweg bis. Mieësjtal gebroeke v'r kate en besjrievinge va routes. Ing landkaat die v'r deks gebroeke is de Peutingerkaat, 'n landkaat oet d'r dreide ieëw. Doa sjheet ós ganse riek óp. De kaat is 22 voot (6 meter 80) lank en inge voot (38 cm) hoeëg. Achter jieëkere plaatsj-naam sjheet wie wied dat se lope mós um bei die plaatsj te kómme.

Coriovallum sjheet d'r óch óp. Alling sjheet d'r da Cortovallo i.p.v. Coriovallum. Bei versjeie plaatsjname sjheet e gebou en dat hat 'n ege betekenis. Doe wits da direk of die plaatsj 'ne herberg hat of bevuurbild e badgebouw, ing have of e belastingkantoer. Ram hendig. Óch maak ich deks gebroek va rou-tebesjrievinge, wie bevuurbild 't Itinerarium va d'r Antonini Augusti. Durch die route te volge en de mielpöäl óngerweëgs te bekieke, kómme v'r óp ós plaatsj va besjumming.

3. D'r weg va de Middelieëwe bis d'r 18e ieëw

Mesjiena vingste 't gek, mè vier boere en hurige hant de plich om de weëg te óngerhaote. Noe wie 't dees daag zoeëvöäl reëgent, zint v'r bekans jieëkere daag bezig mit reparere en dat is ónbegónne wirk. Vreuger, wie d'r Karel d'r Groeëte nog leëfde, óngerheel de regering os hoofweëg. Mè noadat d'r Karel in 't joar 814 gesjtörve woar, óngerheel d'r sjataat de weëg neet mieë. Dat moos d'r plaatsjelige adel mar doeë: Enne ridder, groaf of baron. Evvel die óngerhaote de brugke en weëg neet good, want va wages die umvalle of durch hun asse zakke, kriet d'r edelman zie deel. Heë hat rech op de sjpullen die op gen eëd valle. En ózze sjmid, wagemeëker en herbergeer verdene aa de reparaties van de waans. Óch wilt ózze groaf de weëg nit mieë óngerhote, umdat heë 't d'r viejand niet te gemekkelig make wilt um hei bei os binne te valle en te plundere. Gans vreuger, i d'r tied va de Romeine, woar 't geweun um de luj die gesjtörve woare, langs de weëg van en noa de sjstad te begrave. Mè dat hat zich geänderd. Vanaaf 't joar 768 moag me neet mieë gekremeerd weëde. De geweun luj

weëde op d'r kirkhof neeve de kirk begrave. Luj van adel en rieke luj moage i de kirk begrave weëde. In d'r zoeëmer kinne die lieke weus ruke i gen kirk; van doa de oetdrukking: "rieke sjtinkers".

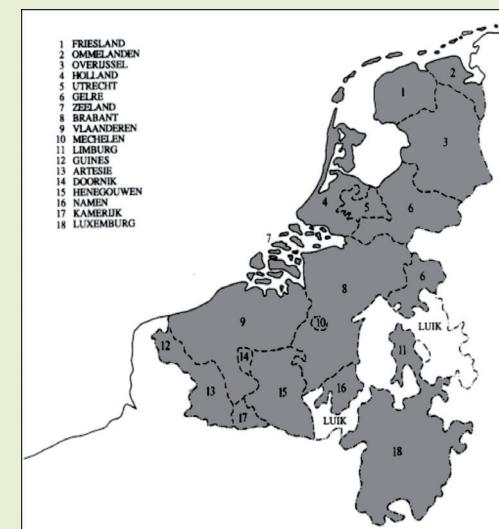
De irichting va d'r weg

Ich mózt zage: de Romeine bouwde beëter weëg, mar ózze weg is billiger en mekkeliger te óngerhaote. De wiechtigste weëg tusje os sjtee hant ee wegdek va baksjtiee, kingerköpkes, sjrot of kies. Alle anger weëg hant ging hel loag en doarum trekke de zjwoar belane óssewaans depe sjpore i d'r weg noa ing sjtive gje sjoele reën of vreze weer. Op dit moment hant v'r 'n 100 miel (zoeëget 165 km) besjroate weëg in os land. Wentse al van e land calle kins. In os sjtive eke besjture i d'r 16e en 17e ieëw de Sjpanjoeële dörper en in anger dörper hant de Franzoëse of de Oeësteriekers 't vuur 't zage. Deks kan ich 't neet mieë beïhaote. I Sjaasberg (d'r Sjeet) lop d'r Pasweg, deë Heële en Nuijenhage es neutrale weg (Passeerweg) mit ee verbingt. Aa de grens tusje Sjpaans (Sjaasberg) en Hollandsj (Heële en Nuijenhage) gebied, hant d'r groaf va Sjaasberg en de Hollender e tolhoes geplaatsj. Gelukkig hove de luj va Heële en Nuijenhage noa d'r 80-joarige kreeg ginne tol te betale. Óch de luj die Op g'gne Sjeet woeëne hove dat neet. Noe kinne de handelere vanoet Mestreech i Heële kómme oane tol te betale.

Vanoet 't dörp lop 'n vieëdrif. Dat is d'r weg woeë-uëver 't vieë jieëker daag va de sjoapskouw of de sjtel noa de weie of 'n drinkplaatsj gedrieëve weëd. Deks numme v'r dees weëg: Kouwweg, Vieëweg of Vieësjtroat.

Os revier, de Maas, is i de Late Middelieëwe d'r wiechtigste handelsweg tusje Luuk en de Hollandsje sjtee. Oet de umgeëving va Luuk kómme hoot, helle sjtee (Naamse sjtee), lei, kalk, koale en iezerware. Langs de Maas lop d'r weg va Mestreech noa Remung.

Mè vuur os sjtive, de 'Landen van Overmazé', is d'r weg deë va Vlaandere noa Kölle veurt wiechtiger, umdat i die richting ging reviere lope. Alle handel van 't rieke Vlaandere en os hoofsjstad Brussel noa Kölle en umgeëving geet uëver dizze weg. Via de bruk i Mestreech lop deë weg

noa Ranzel bei Klumme en noa Kirkroa. Doa sjik d'r weg bei Herzogenroa de Worm uëver richting Kölle. Weëg mit d'r naam Trichtersjtroat (Bung), Trichterweg (Eijsde, Treëbik) en Trichtergrubbe (Vallekeberg) zint óngerdeel va de verbinding mit Mestreech. Dees weëg zint aagelag vúúr d'r 15de ieëw. Doe hant ze d'r ouwe naam Tricht vervange durch Mestreech.

Óp d'r hoofweg mótt me deks tól betale. Doarum moage reziger óch neet va d'r hoofweg aafwieke. Weë dat tóch deet, kin gesjtroaf weëde. Ós weëg zint dus neet alling sjlech en onveilig, mar óch duur durch de tolheffinge. Op d'r weg va Heële noa Mestreech bouwde me in 't joar 1788 aa d'r voot va d'r Klummenderberg e tolhoes mit sjlaagboom, ee barrierhoes. Dees plek heesj Barrier, van 't Franse woad barrière (sjlaagboom, grens). I d'r loop va d'r tied kómme ummer mieë waans óp d'r weg, want de lüj gelle en verkoape vöäl mieë.

Weë gebroek d'r weg

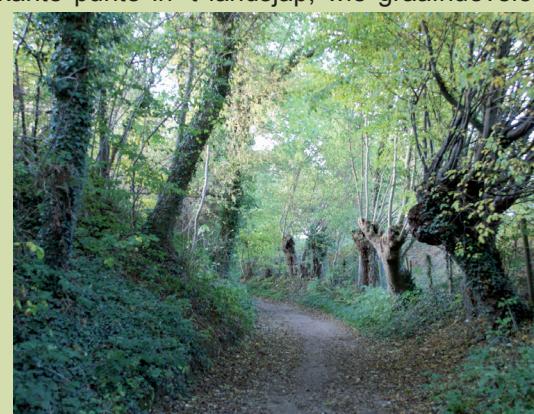
't Verkier óp de hierweëg en de weëg tusje de sjteë besjteet vuural oet han-delere mit hun karre, oet boere die noa hun velder en weië gón't en da zint d'r nog reziger en pelgrims en soldoate. Gelukkig hant ze óch ee kirkepaad aagelag. Dizze voot-paad llop tussje de velder durch en daodurch kinne v'r oane umweëg noa de kirk in ós dörp kómme. Langs 't water hant ze jaagpader aagelag woeë peëd of sjterke keëls 'n boot vuuroet trekke.

Koetsjere oriëntere zich op markante punte in 't landsjap, wie graafhuëvele, kirktoeres, groeëte beum of on-depe plaatsje woeë me durch e water vare kint. Zoeë ontsjteet d'r enne weg va karresjpoare die neëvenee of uëverein hin-ligke, umdat d'r koetsjer ummer noa 't karresjpoar zeukt woeë heë 't betste óp kin vare.

V'r kinne óch nóg de weëg die durch d'r natoer óntsjtange zint, wie de hoal weëg.

Wie in de Late Middelieëwe uëver dees weëg vöäl peëd mit

karre voeëte, koam doadurch de eëd los te ligke. Bei jieëker reëgesjoel sjpeul-de wer ee bietje eëd voet en hoalde d'r weg langzaam oet. Vuur zjwoar karre woeë mieë peëd aa trökke woare dees weëg óngesjik, want ze duide zich vas in d'r pratsj en da woeëd d'r hoale weg nog mieë oetgehöäld.

Vreuger zoge v'r waans mit twieë asse jieëkere daag vuurbei kómme. Óp 't rievlak va de hote raar sjloog me iezere plate um 't hoot van 't rad te besjerme. In d'r 16de ieëw hant de lüj gelierz wie ze 'ne sjtoale bank um 't rad kóste legke. Daodurch is 't rad sjterker gewoeëde en kinne de karre mieë vrach verveure. De kling karre weëde deks getrökke durch d'r begeleider mit ee brósharnas en 'ne hónk. Mit peëd en waan kump me op inne daag zoeëget 35 kilometer wied en op ee peëd ing kling 60 kilometer, mè dan mótté de weëg good zieë. Juus wie i d'r Romeinse tied hant ós groeëte handelsweëg herberge en kling nederzettinge, woe dere en lüj res, eëte en ongerdaak vinge. I de sjteë zint de sjtroate sjmaal en de hote hoezer sjtont kót opree. De brei hoofsjtroat llop van de sjadspoat noa d'r maat. De ziesjtröätjes zint pratsjig en vól lötäker. De lüj wirke óp gen sjtroat en verkope doa hun sjpulle. Verkes, hónder en hung lope vrei rónk. Ze vinge genóg te eëte tusje d'r aafval deë de sjadslüj op gen sjtroat werpe.

I de sjteë vingste waal ins sjtüp.

Doa aa kinste zieë of inne riek is. Billige trotwaars zint va leem mit sjintjes, de duurdere va hoot en de allerduurste va baksjtee.

V'r vinge 't gans geweun um 'n pelgrimsrees te make. Sommige lüj, die get hant gedoa woeë ze sjpiets va hant, biechte zich bei 'ne preester. Deë kint deë miensj, es boete, ópdrage 'n lang pelgrimsrees te make. Dan is heë ee tiedje oet zieng umgeëving voet en nump de famielie van 't sjlachoffer ginne wraak op 'm. Kranke lüj gónt deks op beëvaat noa 'n hillige plaatsj om doa te beëne um beëter te weëde. I Limburg llop 'n pelgrimsroute noa Santiago de Cómpestela i Sjpanje. Via Roeëstere lope pelgrims noa Zitterd, Sjpaubeëk, Nuth, Voe-lender en dan via de huëvele va Ubachsberg, Gullepe, Groesseld, Eijsde en Mesch noa 't Belsj. D'r pelgrim drieëg 'nne pelgrimshood, enne lange sjouwermantel en enne pelgrimssjtaaf. Went heë óp de beëvaatsplaatsj arriveert, kriet heë e teke va die plaatsj. I Santiago de Cómpestela is dat 'n sjelp: 'n Jakóbssjelp va d'r Sint Jacob.

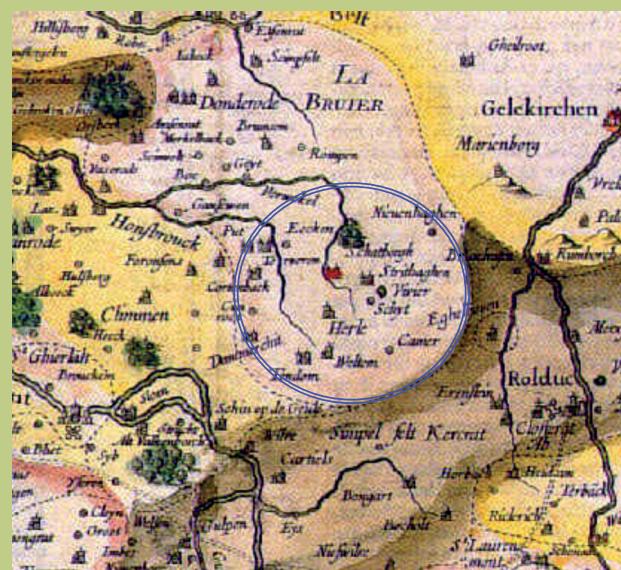

Wie ving ich miene weg

Vier, geweun lüj, kinne deks neet leëze. Aan weëgwiezere hant v'r nieks.

V'r hant óch ging verkieërsregels. D'r hoofweg hat ummer vuur-rang, juus wie d'r adel en de geestelike ummer vuur gónt.

Wen ich op rees goa, gebroek ich landkate woeë-óp 't landsjap is igetekend mit kirke, sjteë en de weëg doa óp-aa. Va wied aaf herkin ich da de sjpitse daker va de sjtadsmoere, toeres en

sjadtspoate die boave de daker va de hoezer oetsjteëke. En boave dit alles sjte-eke wer de toeres oet va de kirk, 't sjtadhoes of anger hoeëg gebouwe. Aan 't silhouet va de sjtad weet ich bei welke sjtad ich bin.

Hei han ich 'nne plattegrónk va Heële. De sjtroate en de hoezer sjtónt d'r óp en doe zuus óch nóg de beëksjkes en de grach rónk 't Landsfort. Doe veuls dich ech veilig binne de moere van 't fort.

4. Appel-vlade, (appel vla), e aod resep

Óch reziger mótte eëte. Vreuger kós dat in 'nne herberg of me makde zich ongerweëgs get veëdig boave e oape vuur. Ze houwe nog ging forneus en ginne oave um te bakke. D'r woeëd óch i hoes gekok boave e oape vuur en d'r gruul mit eëte sjtóng op ing treef (soat ruëster), of hóng aan ing ketting boave 't vuur. Um te bakke gebroekde me ing "vlade-pan" ing dieke iezere sjoal mit "nne deksel d'rbei. I de sjoal góng 't besjlaag um te bakke, d'r deksel góng d'róp en me zat de pan boave de vlamme mit gluïïende koale óp d'r deksel. Da houwste wermte va boave en van ónger.

't Netty Engels-Geurts vóng in ee aod koakbook oet 1600 e resep vuur "appel-vlade", waarsjienlich d'r vuurleuper van ós

Limburgse vla. 't Netty pasde
't e bietje aa aan der tied
va hüj.

Doe has nuëdig:

1 kg eppel
(goodrenette)
1 dl appelsap
50 gr bótter
18 besjute
3 döär van eier
metspuntje gember-
poeier
50 gr soeker
en um te besjtruie: e mengsel
va soeker en gemale kanieël

Sjel de eppel, hoal 't klokhoes d'roet en sjnie ze i sjtukker. Zet ze óp mit 50 gram bótter en d'r appelsap en loat ze lankzaam gaar koake. Vrief dit mengsel durch ing zeef (of gebroek inne mixer). Verkrumel de besjuut en dóch de besjuut, de eierdöär, d'r soeker en d'r gemberpoeier d'rbei.

Vet ing vlaplaat diek i en dóch d'r besjlaag d'r i.

Doanoa 40 minute bakke óp 175 grade.

D'r deeg mótt da va de keng losloate.

Sjtrui meteen 't mengsel va soeker en kanieël d'ruëver hin.
(Oet 't "Kock-boeck van" va D. Carolum Battum, 1600)

5. D'r tied va d'r Napoleon en de Industrialisatie

Óp d'r 14e juli 1789, d'r daag va de Franse Revolutie, koam de erm bevólking va Paries i ópsjtand teége de óngeliekheid. Doe woar 't ininne sjlaag gedoa mit de mach va d'r adel en va de kirke. Uëveral klónk de leus: "vreiheid, geliekheid en broedersjap". En dees leus brachte de Franse leëgers óch noa anger völker in Europa. In 1792 hant ze Limburg bezat.

Va 1795 bis 1813 woare de Franse d'r baas in ós ganse land. In die paar joar hat zich hei vöäl geänderd. En dat merkde óch 't Lewieke. Zieng mam woar in 't kroambed gesjtórve bei zien geboarte in 1812 i Broenssem. Ziene pap mós soldoat weëde in 't leëger va d'r Napoleon. Wie 't Lewieke geboare woeëd, sjneuveldie ziene pap i Roesland en woar 't Lewieke e weeskiendje. Gelukkig noom 'n tant oet Mestreech 't Lewieke in höär gezin óp. Ze houw zelf zieëve kinger en doa kós 't Lewieke óch nóg waal bei. Heë kós dan uëver 'n paar joar mit de res van 't gezin geld verdene, want jieëker hoave cent woar welkóm. 't Lewieke gruide óp i groeëte ermod. Gelukkig ging 't 'm get beëter wie heë óp "t fabriek" va d'r Regout kós goa wirke. 't Lewieke woar doe 21 joar en verdeende inné göle per daag. Heë wirkde doanoa ummer vuur d'r meneer Regout. Durch de lang wirkdaag va 12 oer, d'r sjtub i de fabriek, 't sjlechte eëte en de miserabele kamers woeë heë mit zieng vrouw en drie kinger woeënde, woeëd 't Lewieke krank. Mit 34 joar houw de tuberculose 'm uëverwónne en sjtóng zieng vrouw mit de kinger alling óp de welt. Nè, 't Lewieke houw gee mekkelig leëve gehad, juus wie vöäl anger lüj i deë tied. En de enige rees die 't Lewieke in zie leëve makde woar wie heë es zugeling va Broenssem noa Mestreech woeëd gebrach, evvel doa wósse nieks mieë va.

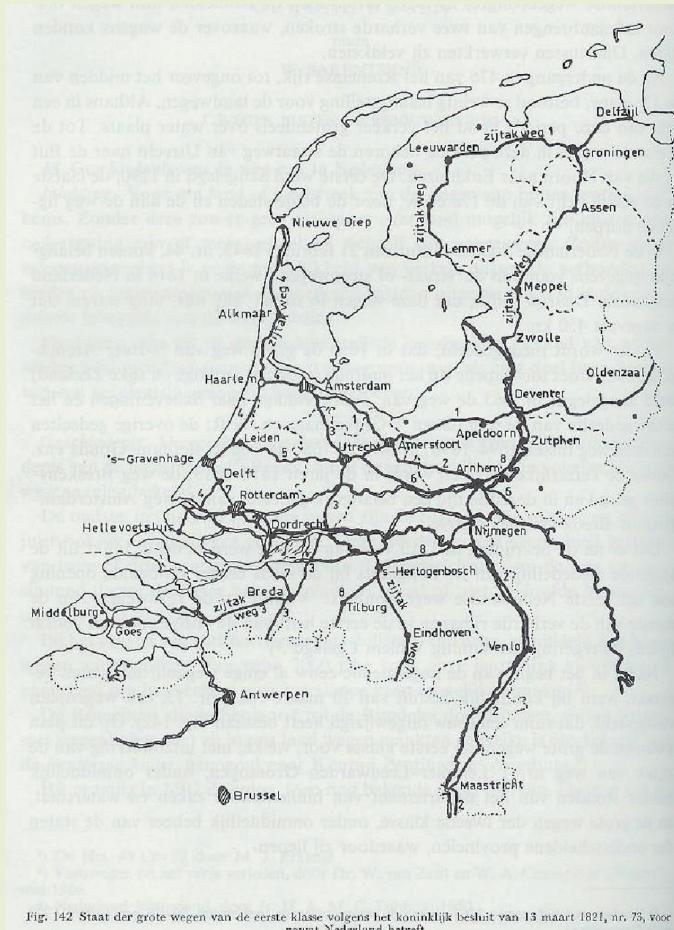
De irichting va d'r weg

I d'r 19de ieëw woar 't ging sjpas um te reze. De weëg woare deks óngeplaveid en doadurch sjtubbig of pratsjig en vol löäker en koele. Kar en peëd brachte de lüj noa de plaatsj va besjutting. Poskoetsje en diligences voeëte 'ne min of mieë geregelde deens langs vaste routes. D'r reziger deë boete die routes goa wool, kós lope.

De Franse leëgers die te voot óf mit kar en peëd Europa itrókke, móste zich natuurlig flót kinne verplaatsje. Uëver krónkelige landweëg lukde dat neet. Doarum woeëte d'r groeëte sjnakke weëg aagelag. Deks gebuurde dat óp bevel va d'r generaal Napoleon, deë later d'r keizer va Frankriek woeëd. Noa dem numme v'r die weëg Napoleonsweëg. D'r Napoleon wool de oeteindes va zie riek durch brei weëg mit Paries verbinge.

Zoeë zouwe óch twieë weëg durch ós "Landen van Overmaze" mótte goa lope: inne weg noa Den Helder i Holland en inne weg noa Bremen i Noord-Dütsjland. Vuur 1813 woeëte mar kling dele va die twieë weëg aagelag. 't Bekindste in ós provincie zint de Napoleonsbaan in Midde-Limburg en d'r weg va Mestreech üever Gullepe noa Oake.

In 1814 presenteerde d'r Kuëning Willem d'r Iste e nationaal netwirk va "groeëte weëg". Dat koam wied üeveree met d'r weëgeplaan deë de Franse houwe wille make. Vuural de sjteë woeëte durch dees weëg mitee verbóng. I Limburg woar dat d'r "groeëte weg 2", deë Mestreech mit Venlo en Nijmege verbóng. I de umsjtrieëke va Heële, dat doe nog ging sjtad woar, woare de mieëste weëg óngeplaveid.

Riekwatersjataat góng tusje 1825 en 1830 en tusje 1840 en 1850 'n 500 km rieks-weëg besjtroate mit kies, brikke of kingerköpkes. De Limburgse landweëg woare nog i sjlechte sjtoat, al woeëte rónk 1860 weëg, die dörper en gehuchte mitee verbóng, mit kies geplaveid.

In 't verkier goof 't óch óngelukke. I d'r aavank woare doa vuural peëd en karre, koetsje en voetgenger, en get spieëder óch fietsers, bei betrókke. Durch d'r auto, deë flotter woar wie de anger weggebroeker, noom óch 't aatal óngelukke touw. Um de veiligheid te verhuëge woeëte rónk 1900 de ieësjte verkierssijlder geplaatsj en koame d'r regels vuur d'r weggebroeker.

Vanaaf deë tied is de irichting va d'r weg bietje bei bietje verbeëterd, um de veiligheid van d'r weggebroeker te garandere.

Leech langs de sjtroate woar ing zeldzaamheid en besjítong oet petroslampe en keëtslampe. 't Noadeel va dees lampe woar dat ze jieëker oavend éé vuur éé aagesjtoake móste weëde durch 'nne lanteernópsjeteëker. Teëge 't end va d'r 18de ieëw wirkde d'r Jan Pieter Minckeilers oet Mestreech aan 'n lamp die óp leechgaas brenne kós i plaatsj van óp petrol.

In 1854 woeëd i Mestreech de ieësjte gaasleiding aagelag, sjpeciaal vuur de sjtroatverlichting. Beëter sjtroat-leech woar natuurlig good vuur de veiligheid.

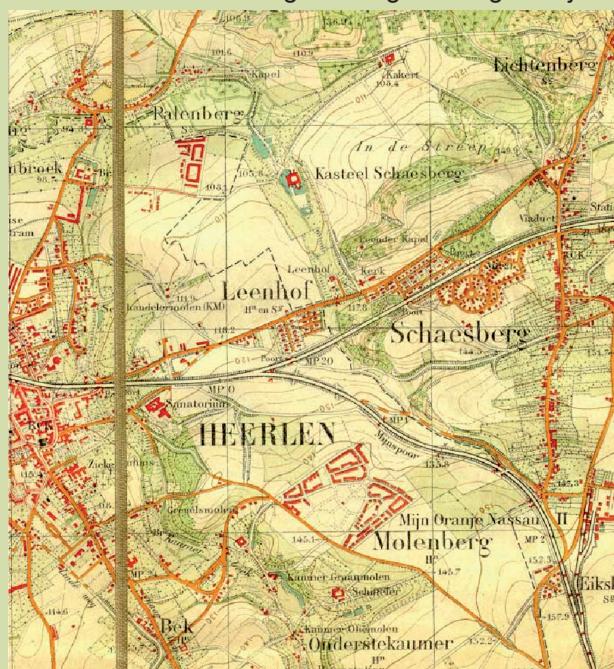
Weë gebroek d'r weg

Vuural um zieng soldoate flót te kinne verplaatsje, lieët d'r Napoleon nui weëg aaleigke. Langs de weëg woeëte deks ekebeum gezat, um de marsjerende soldoate i d'r zoeëmer get sjieëm te geëve teëge de brennende zón.

Oersjprunkelij woare de weëg mar sjimaal, evvel wie d'r ummer mieë koetsje en waans uëver voeëte, woeëte óch passeerplaatsje aagelag um teëgekommende koetsje óf flottre voortuge passere te loate. Sjpieëder woeëte twieëbaansweëg aagelag.

D'r langzame grui van 't aatal koetsje en peëd mit waans goof wieënig aaleiding um de weëg wier te verbeëtere óf um nui weëg aa te legke. Me dach dat mieë weëg neet nuëdig zouwe zieë, umdat alle verveur mit 't nuie verveurmiddel, d'r trein, zou goa gebure. I Nederland voëét d'r ieësje trein in 1839 mit 'n sjnelheid van 38 km per sjtönd.

Noadat i d'r 18de ieëw de sjtoommesjieng woar oetgevónge, begós de industrialisatie. De handwirkslúj wirkde ummer mieë i fabriek i plaatsj va heem. I de fabriek woeëd mit de nui mesjienge vöäl flotter geproduceerd. De wirklij móste meestens te voot noa ge werk goa. De grónksjtoffe vuur de fabriek en de gemaakte produkte móste uëver d'r weg verveurd weëde. Wie d'r auto woar oetgevónge, kóste de fabrieksproduktes nóg flotter verveurd weëde. I Nederland voëét d'r ieësje auto in 1896. Lankzamerhank noom d'r auto mieë en mieë de plaatsj in va kar en peëd.

Vanaaf 1920 koame d'r ummer mieë auto's, vrachwaans en busse. I 1923 woare, alling al tusje Heële en Kirkroa, mieë wie twintig busón-gernumminge. D'r koame dan óch flot mieë weëg rónkum Heële.

Al gauw waore de lüj nit mieë kóntent uëver de sjtubbige en pratsjige weëg. Wie noa 1900 ummer mieë auto's koame, góng me óch de weëg aapakke. Auto's en vrachwaans woeëte ummer zjwoarder en e wegdek van kies en brikke góng gauw kapot.

Gelukkig vong d'r Sjot MacAdam i 1901 d'r asfalt oet, woeë v'r "macadam" aa zage. Grind of sjteesjlaag weëd mit teer gemengd en fósj aagepeësj durch wal-se, as nui sjtevig wegdek. De ieësje macadamsjtroate, de lüj zagte "pekweëg", woeëte i hoeëg tempo aagelag.

Um de doezende sjtoommesjiengen en sjtoomlocomotieve te loate drieëne, woare vöäl koale nuëdig. Koale ligke bei ós deep i gen eëd. Rónk 1900 góng i Zuud-Limburg de koele oape. Tieëndoezende lüj oet gans Europa vónge hei werk um de koale hóngerde meters deep oet gen eëd te hoale. Vuur hun woeëte doezende hoezer gebouwd en weëg aagelag. De kling dörper gruide mit hun weëg en hoezer bekans aan ee vas. Dizze sjtriek, mit Heële es centrumplaatsj, heesje "de Oude Mijnstreek". Noa 't sjlete va de de koele is dat verändert i "Parkstad Limburg".

Wie ving ich miene weg

I d'r tied va d'r Napoleon woeëd óch 't kadaster ópgerich. Dees isjtelling brach alle weëg, grónksjtukker en hoezer i kaat. De weëg krege enne nómmer en zoeë wóste genau welke weg datste keze móos. D'r Rieksweg (Routes Imperiales) RI 66 va Nijmege noa Venlo is ee vuurbild va zoenge genómmerde weg. Langs de besjtoande weëg woeëte de hoezer geregistreerd en krege ze vuur d'r ieësje kieér inne hoesnómmer. Jieëkerinne kreeg zoeë e dudelig adres. De sjtroat, d'r hoesnómmer, de woeënplassj en d'r naam va d'r egeneer of bewoeëner woeëd genoteerd in 't bevolkingsregister. D'r Napoleon veurde óch 't metrieke sjtelsel i en d'r meter woeëd de sjtandaardmoat. De aafsjteng va plaatsj noa plaatsj uëver de weëg woeëte va doe aa aagegeëve i kilometeren en neet mieë i miele.

D'r Napoleon houw 'nne cartograaf i deens, d'r heer Tranchot. Deë makde vuur 't leëger zier gedetailleerde kate, um d'r weg te wieze. Limburg woeëd tussje 1801 en 1807 durch d'r Tranchot i kaat gebrach. Dees Tranchot-kate deende as basis vuur sjpieëdere weëgkate en atlasse en weëde allewiél nóg gebroek.

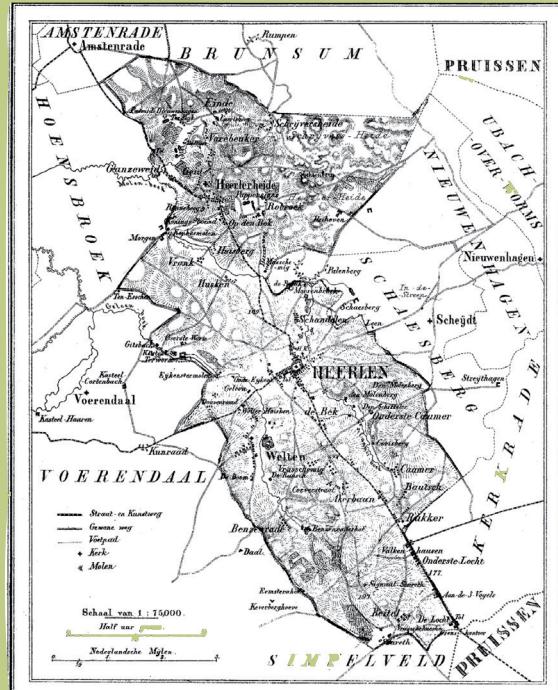
Bekind is óch d'r Gemeenteatlas va d'r Kuyper oet 1858, woeë alle Nederlandse gemeentes igitekend woare. Óp de kate van de gemeentes sjtönd neëve vootpader en ónverhelde weëg, óch sjtroat- en kunsweëg. Kunsweëg zint sjtroate die mit materiale as brikke, kingerköpkes of kies belag zint. Zoeë kós me natuurlig prima ziene weg vinge.

Intersant is dat neëve de afsjteng i "Nederlandse Mijlen" óch d'r aafsjtand i beivuurbild "ing haof sjtóng te voot" aagegeëve sjteet. Hei bliek óch oet dat me d'r van oet góng dat de lúj deks lopentere óngerweg woare.

Óp dees kaat va de Gemeente Heéle oet 1866, kinne v'r zieë dat de kate bis i de klingste details woeëte igetekend.

D'r ieësjte sjtap noa ee ege verveurmiddel woar d'r fiets en doamit verbónge woar de óprichting va de ANWB (Algemene Nederlandse Wielrijders Bond) in 1883. D'r weëgwiezer begós ing wiechtige rol te sjpieële vanaaf 't moment dat 't weëgenet fósj woeëd oetgebred en 't ummer mieë fietse en auto's goof. De lúj wole wete woeë ze woare, welke weg ze numme móste en wie wied 't nog woar.

Óp d'r 26ste oktober 1894 woeëte durch de ANWB de ieësjte hote wegwiezere i Nederland geplaatsj.

6. D'r weg i d'r 20e ieëw

Ich heesj **Fleur**. Óp d'r ek van ós sjtroat sjteet e groeët sjild mit d'r plaatsjenaam Heerlen/ Heéle, en doa-ónger sjtadsdeel Hoensbroek/Gebrook. Vlak bei ós sjtroat kump 'ne nuie weg, d'r „Buitenring Parkstad Limburg“. De provincie Limburg en de gemeentes i Parksjtad wille dizze weg aalegke, mè gans get lúj protestere. Ze wille ginne nuie groeëte weg durch de velder en weie. Doarum zieë ich óp hoezer plakkate mit d'r teks: "Buitenring NEE". Ich vertel uch noe get üver dizze en anger weëg in ózze tied.

Ich kin mich neet vuursjtelle dat d'r ging auto's zouwe zieë. Dan zouwe de lúj zich üver d'r weg verplaatsje wie gans vreuger en kós ich neet effe op bezoek goa bei mie nichsje Kim i Haelen (Haelen).

En ich dink dat d'r winkel gans get dinger neet zou verkope, wie cola en banane. Wie zouwe die sjpullé oane vrachauto hei mótte kómme? En miene pap zouw waal neet i Gulpe in de brouwerekirke en mieng mam neet op kantoer i Heéle. Dat is oane auto neet te doeë.

Wie de provincie Limburg en de gemeentes 't idee houwe um d'r Boeterink Parksjtad Limburg te make, hant ze ieësj good noagedach óf dizze weg nuëdig is. Doanoa hant ze same besjloate um d'r Boeterink Parksjtad Limburg te make. Ze hant loate óngerzeuke welke gevólge d'r weg hat vuur natoer en milieu en óch wat de gevólge zint went d'r weg neet zouw weëde aagelag. Weëde de besjtoande weëg da uëvervól? Kómme d'r nui bedrieve? Gruit 't toerisme? Wat zint de gevólge vuur 't woeënmilieu?

Heinoa woeët besjloate d'r Boeterink te óntwerpe. Ingenieurs góngé mit hun computers en tekentoafele oetwirke wie d'r weg geet lope, wie-e geet oetzieë en wat d'r weg geet koste. De gemeentes kóste óp 't óntwerp vuursjtelle doeë um aanpassinge aa te bringe. De inwoëñers woeëte geïnformeerd en kóste zage wat zie va de plane vónge.

Óch woare d'r lúj die d'r weg neet han wole óf ze wole dat d'r weg angesj zouw goa lope es wie deë óp de landkaat getekend is en ze pakde zich bei-ee tot 'ne aktiegroep. Alle plane en ideeë hat de provincie beoerdild en hei en doa is d'r plaan va d'r weg aagepas. Noe kiek ich waal es óp www.buitentringsparkstad-limburg.nl um mieë üver d'r nuie weg te wete te kómme.

Umdat durch d'r Boeterink Parksjtad Limburg natoer verlore geet, weëd i de umgeëving va d'r weg nui natoer, zoeë wie busj, aagelag.

De irconing va d'r weg
In 2011/2012 geet de sjup i gen eëd en gont de weëgebouwers aa d'r sjlaag. De landmeeters zette 't wegtracé oet en de bouwers bereide d'r óngergrónk vuur. Ze make de eëd geliek en de aafwateringsbuze weëde i de eëd gelag. Va wied aaf zal ich dan al 't brómme va zjwoar vrachwaans en groeëte mesjienge hure. Brugke en viaducte mótté weëde aagelag wen d'r weg ing baak of angere weg teëgekump.

Geet d'r weg durch inne zómp, da weëd ieësj mit zank en sjtee ing eëdbaan aagelag.

Wen d'r óngergrónk veëdig is, weëd 't "weglichaam" aagelag. Dat besjeet oet de fundering en doa-óp kump de dekloag, 't wegdek. De fundering is 20 bis 40 cm diek en besjeet oet sjrot of natoersjtee mit doa-óp ing loag zank. Groeëte walse peësje alles good inee. Doanoa weëd de deklaag aagebrag. Soms zint dat brigke, deks betóngplate, mar mieëstal is dat ing dieke loag makkedam of ZOAB (zier oape asfalt betong). Bei ZOAB lup 't water vöäl flotter voet es bei geweune asfalt. Wen d'r ZOAB oet de asfaltermesjieng kump, isse zoeëget 150 grade heet. ZOAB weëd óch waal fluustersfalt genumd, want de autobeng make d'r vöäl wieëniger behei óp.

Wie langs alle E- en A-weëg en vöäl N-weëg, weëde óch vuur de veiligheid van 't verkier op d'r Boeterink vangreels aagebrag. Durch geluidssjerme en d'r weg hei en doa deper i te grave, hant de lüj die langs d'r weg woeëne minder las van d'r verkiersbehei.

Uëver 'ne weg mótt' verkier flót kinne vare. Um ópsjtóppinge te vuurkommé, zint vuurzurgsmaatregele genoame. Zoëë gieëf 't elektroniesje waarsjuwings-sjilder boave d'r weg, woeë-óp beivurbild 't gevoar vuur filevorming is aagegeeve. Óch sjtönd d'r langs d'r weg vaste verkierssjilder. De pliese kóntrrelere de sjnelheid mit flitspööl, mit digitale kamera's i de vangreels en mit verplaatsbare meëtapparate.

Bei e óngeluk mótté hulpverlieënere flot doa zieë. Die vare dan uëver d'r vluchsjtrook langs d'r weg.

D'r berm ligg tusje d'r weg en 't lank en zörg vuur de aafwatering. Um te vuurkommé dat dere óp d'r weg kómme, is d'r deks ing aafrastering geplatsj. Woeë 'ne weg durch 't leëfgebied va dere lup, hat me vuur die dere 'ne óngerdurhengank of uëver d'r weg ee "ecoduct" gebouwd.

Woeë 't vuur de veiligheid nuëdig is, brent leech went 't duuster is. Doavuur weëde enerzjiezunige lampe gebroek, zoeëwie natriumlampe mit hun oranje leech en ledverlichting. Langs de autoweëg sjeet noa óngeveer jieëker twieë kilometer 'ne "proatpool". Doamit kinste bei autopech of i geval va noeëd kóntak kriege mit de meldkamer van de ANWB.

Langs d'r weg vingste óch pómmpsations. Die kinne uëverdaag en/óf sjnachs bemand óf ónbemand zieë. Dees pómmpsations verkope nit alling brensjtof wie benzien, mar óch eëteswaar en allerhande anger zake. Bauw ummer is doa ee toilet en soms zint d'r óch douches.

"Ich han hónger!"

vangreels, 't kóntrrelere va de verlichting en va d'r afveur van 't reënwater, 't reen hoate va de parkeerplaatsje en 't afveure va aagevare dere.

Weé gebroek d'r weg

D'r weg is oapenbaar en dus kint jieëkerinne doa gebroek va make. I de verkierswet is vasgelag, wie de lüj zich óp d'r weg gedrage mótte. D'r zint weéng woe alling sjnelverkier moag kómme, wie auto's en motors.

Ing góó hóngerd joar geleie goof 't al auto's. De modelle woare doe gans angesj. Vuural in Amerika en óp 't Dütsj woeëte tusje 1920 en 1940 groeëte weéng vuur autoverkier aagelag. Va doe aaf kós me flót materiale en lüj verplaatsje en dus óch soldoate. Noa d'r Twieëde Weltkreeg (1939-1945) ging alle leng in Europa óch autoweéng bouwe. I 1950 sjproke ze aaf um die autoweéng good ópee te loate aasjlete. Dat waar wiechtig vuur 't verkier dat durch vöäl leng i Europa mótt vare. Óch móste die weéng mindestens veer vaarbane han en krege ze 'nne nómmer. Vanaaf deë tied sjeet óp greun wegsjilder de E van Europa en d'r nómmer va d'r weg, beivuurbild E28.

Neëve de E-weéng hat Nederland óch autosjnélweéng, die neet óp weéng van anger leng aasjelete. Die weéng hant ee roeëd sjild en de nómmer vange aa mit de A van autosjnélweg, beivuurbild A79. Sommige A-weéng zint tegelyk óch E-weéng. Wen ich mit d'r pap noa 't Kim goa, geet d'r pap bei Nuth d'r A76 / E314 óp. Bei Kerenshei sjluut deë aa op de A2 / E28. Deë weg vare v'r dan aaf tot noa de bruk uëver de Maas d'r aafsjaag Graëthem. Doa gónt v'r d'r Napoleonsweg óp, de N273 en dan doert 't neet mie lang of v'r zint bei 't Kim. D'r 273 is in d'r tied va d'r Napoleon aagelag vanoet Nijmege noa Venlo en zoeë durch Midde-Limburg noa 't zude um de sóldoate flot te kinne verplaatsje. Óch d'r weg tusje Mestreech en Vols noa Oake, d'r N278, is doe aagelag.

Wie ving ich miene weg

Wenste óp dieng reesadres wils aakómme en nit wils verdwale, zalste dieng route mótte wete. Um deë weg te vinge, hant v'r allerhande hulpmiddelle. Ee bekind hulpmiddel is de wegkaat. Kate zint óp sjoal getekend en de sjoal sjeet ummer óp de kaat aagegeëve. Wie oetgebreider de kaat is, wie mieë informatie d'r óp te vinge is. Neet alling weéng en weégsjkes, sjeë en dörper zint aagegeëve, mar óch pómpezjations, monumente, restaurants en nóg vöäl mieë. Al die dinger sjont mit symbole óp de kaat. Wat de symbole óp de kaat wille zage, kinste vinge in d'r legenda va de kaat.

Óngerweg helpe wegziezere d'r reziger wier. I Nederland weëde durch de ANWB neet alling de blauw sjilder langs en boave de weéng geplatsj, mar óch sjilder vuur auto-, fiets- en wandelroutes. Kiek mar ins bei www.anwb.nl.

Vöäl chauffeurs hant e navigatiesysteem, ee GPS, 't satelliet plaatsbepalingssysteem. Miene pap hat 'ne Tom Tom. 't Gieëf vöäl merke GPS-systeme. De zeukmesjieng óp diene cómputer wit d'r gans get te vinge. GPS kin óch in 'ne mobiele tilléfoon zieë i-gebouwd.

Mit 'ne GPS hat d'r automobilis de blauw ANWB-sjilder neet mieë ech nuëdig um de plaatsj va besjumming te bereke.

Want d'r Boeterink veëdig is, hat dat 'n dieke 300 miljoeën Euro's gekos. Mè 't óngerhaod va d'r weg zal jieëker jaor óch geld koste. Doavuur betale de lüj weégebelasting en wen ich sjtrak 't riebewies han, zal mich 't vare uëver de weéng óch geld koste. Miene pap zeët dat alling de zón vuur nieks ópgeet.

Waeg

**Waat wore ze nag laeg,
die aaj Romeinse waeg,
al kós se d'reuver nao Rome.
Mer de boodsjappejónges
op häör paerd
- en det wore ech gèn sjlome-
of de legers vanne keizer
vónje gooij verbinjinge
heel get waerd.**

**Waat wore ze sjlech
die Middeleeuwse waeg;
mit ei bietje pech
woors se oere óngerwaeg,
of zoots se mit dien paerd en ker
inne módder vas
en det kwoom anger luuj den weer
danig good van pas.**

**Waat zin ze vól
die nuje waeg;
mit ei bietje pech
bös se oere óngerwaeg
en kumps se
in 'n fiel terech.
Mer mit get gelök
riejs se lekker aan ein sjtök
door, toet wo se móz zin;
den zoefs se heerlik door 't verkeer
gén knoebbele of gater meer,
tunnels aop en sjtopleechte greun,
det is in ózze tied tochgeweun?**

Riky, Zjwaams

Opdrachten

1. In de lesbrieven kom je Ulpius, Ludovicus, Lewieke en Fleur tegen. Met wie van deze kinderen zou je wel een dagje willen ruilen? Vertel ook waarom.
 2. In deel 3 (Middelieëwe) op bladzijde 9 worden heel wat dialectplaatsnamen genoemd: Op g'nne Sjeet, Nuijenhage, Sjaasberg, Heéle, Mestreech, Luuk, Remung, Kölle, Ranzel, Klumme, Kirkroa, Bung. Hoe heten die in het Nederlands? Schrijf ze telkens naast elkaar op.
 3. Zoek in atlas, op wegenkaart of via Google Earth de Napoleonsbaan (N271) op. Welke plaatsen worden door deze weg met elkaar verbonden?
 4. Kijk op de plattegrond van je gemeente of daarop namen voorkomen als Kerkpad, Kerkweg, Kerkstraat en Veeweg of Koestraat. Heeft die straat nog dezelfde functie als in de Middeleeuwen?
 5. Vergelijk de wegenkaart uit 1821 op bladzijde 16 eens met een moderne wegenkaart van Nederland. Welke overeenkomst is er tussen de "groote wegen" van 1821 en de autosnelwegen van nu?
 6. Maak een postkoets van een kartonnen doos en bierviltjes enz. Of een paard van restmaterialen.
 7. Maak een wegwijzer voor je eigen woonplaats met de namen van de omliggende plaatsen erop. Misschien kun je het wel in het dialect.
 8. Op welke wegenkaart vind je de meeste details; op 'n kaart van schaal 1:150.000 of 1:500.000 centimeter?
En welke kaart neem je het liefste mee als je gaat wandelen? fietsen? autorijden?
 9. Vraag een stempelkaart van Limburg of trek de Limburgse grenzen over uit een atlas. Teken daarop de Romeinse weg van Maastricht naar Rimburg (blz 6). Of het deel van de Middeleeuwse pelgrimsroute naar Santiago de Compostela, die toen al door Limburg liep (blz 12).
- Tip: Lees eens het verhaal van "D'r Kuëb va Heéle", een Heerlenaar die in dienst gaat bij het leger van Napoleon.
Of kijk eens op www.historiekaart.nl en zoek je eigen woonplaats op.

Colofon

Oetgegeëve: I d'r november 2010

Samesjtelling: "De Commissie Volkscultuur van Veldeke Limburg"
i samewirkung met d'r kink Heële va Veldeke

Redactiecommissie: Sjef Born, Jo Brassée,
Harrie Schlechtriem (Discovery Center Continium)

Vertaling: Jo Brassée, Ed Gubbels, Stef Quaedvlieg

Kink Heële: Loek Damen, Ed Gubbels, Elly Nieuwenhuis-Pilgram,
Stef Quaedvlieg, Mat Snijders

Commissie
Volkskultoer: Els Lahey-Diederend, Netty Engels-Geurts,
Riky Simons-Julicher, Yvonne de Vries

Umsjlaag en lay-out: Hans Simons

Druk: SHD Grafimedia, Swalmen
www.shdgrafimedia.nl

Websites: www.veldeke.net
www.veldeke-heerlen.nl

Óngersjteuning
krege v'r va: 't Besjtuur va Veldeke Limburg
Het Huis voor de Kunsten Limburg

Illustraties: Thermenmuseum Heerlen; provincie Limburg;
Collectie Rijckheydt, Heerlen (pagina 13);
Sjef Born; Els Diederend (pagina 20); Mat Snijders;
Netty Engels-Geurts; Hans Simons

Dizze lesbreef woeëd gesubsidieerd durch de provincie limburg

Mieë exemplare va dizze lesbreef kint ier besjelle bei: mevrouw Ria Corstjens,
Huis voor de Kunsten Limburg, (Kapellerlaan 36), Postbus 203, 6040 AE Roermond.
E-mail: rcorstjens@hklimburg.nl. Telefoon: 0475-399 262.

